

Svazek jako pohádkový pramen?

Konfrontace tvrzení herečky Jitky Frantové s dokumenty ABS

MIREK VODRÁŽKA

V polovině října 2015 přinesl server *Aktuálně.cz*¹ a *Hospodářské noviny* informaci, že herečka Jitka Frantová Pelikánová, která dostane 28. října z rukou prezidenta Miloše Zemana státní vyznamenání, spolupracovala podle dokumentů Archivu bezpečnostních složek v 60. letech s StB, která využívala jejích kontaktů na divadelní scéně i cest do zahraničí. Frantová poskytla následně *Právu* a *Novinkám.cz* vyjádření,² v němž prohlásila, že se jedná o báchorky estébáků, a popřela, že by donášela na své kolegy, neboť například herce Jana Wericha v životě neviděla. Vyznamenání 28. října na Pražském hradě skutečně obdržela.

Vzhledem k tomu, že *Slovník literární teorie*³ vysvětluje báchorku jako *historicky ohraničený žánr s pohádkovými motivy*, nabízí se přirozeně otázka, zda ve světle dochovaných dokumentů mohou uvedená tvrzení herečky Jitky Frantové obstát.

„Literární produkce“ Státní bezpečnosti v rozmezí let 1948–1989 je velice proměnlivá a dokládá svou podmíněnost danou politickou situací. V určitých obdobích lze některé dokumenty volně označit za cílené „smyšlené zprávy“, avšak hovoří-li herečka o svazkové agendě paušálně jako o „báchorkách“, znamená to, že neví, jak tajná police pracovala.

Jestliže cílem nejvýznamnější repressivní složky SNB, Státní bezpečnosti, bylo chránit existenci režimu, pak tato ochrana nebyla možná v rámci žánru

pohádkových motivů, ale spíše naopak prostřednictvím velice nízkých, až přízemních literárních forem, jako jsou například písemná udání a zprávy.

Zatímco svazková agenda v 50. letech odpovídala brutálním metodám založeným na likvidaci třídního nepřítele, v 60. letech bylo hlavním předmětem zájmu StB pronikání do společnosti zejména za pomoci konfidentů. V té době tajnou policii začalo zajímat nejen to, co lze trestat, ale i *osobní vlastnosti, záměry, majetkové záležitosti, spojení do zahraničí atd.*⁴ Informace, že významný disident vede protikomunistické řeči, měla pro StB nulovou hodnotu, ale zpráva o jeho eventuálním cizoložném vztahu cenu zlata, neboť na ní bylo možno založit *skvělou diskreditační akci*.⁵

A právě na takové formě pronikání do společnosti byla založena spolu-

práce mezi herečkou Jitkou Frantovou s tajnou komunistickou policií.

Podrobná a vyčerpávající zpráva

V Archivu bezpečnostních složek je v protokolu registrace svazků spolupracovníků vedena Jitka Frantová od 25. března 1961 pod krycím jménem „Barbora“, posléze „Helena“. Registrační číslo je 11966, a pokud jde o druh svazku spolupracovníka, je vedena jako agent. Archivní číslo je 811065 a svazek byl později uložen do zvláštního archivu pod číslem Z-136.

Příběh začal 7. září 1960, kdy Jiří Bernard, inspektor Národního výboru hlavního města Prahy, předal pracovníkům ministerstva vnitra podnět k prošetření poznatku, který získal od bývalého manžela Frantové Jiřího

1 STUHLÍKOVÁ, Lucie: *Herečka, kterou Zeman vyznamená, spolupracovala s StB. Podle svazků donášela i na Wericha*. Aktuálně.cz, 15. 10. 2015, viz <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/herecka-kterou-zeman-vyznamenala-spolupracovala-s-stb-podle-sv/r~00646f52728011e58c-710025900fe0a04/> (citováno k 24. 11. 2015).

2 *Herečka Jitka Frantová k obvinění ze spolupráce s StB: Chtěl mě dehonestovat, ale svědomí mám čisté*. Novinky.cz, 17. 10. 2015, viz <http://www.novinky.cz/domaci/383678-herecka-jitka-frantova-k-obvineni-ze-spoluprace-s-stb-chteji-me-dehonestovat-ale-svedomi-mam-ciste.html> (citováno k 24. 11. 2015).

3 VLAŠÍN, Štěpán: *Slovník literární teorie*. Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV – Československý spisovatel, Praha 1977, s. 39.

4 CHURAŇ, Milan a kol.: *Encyklopedie špionáže. Ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti*. Libri, Praha 1993, s. 30.

5 Tamtéž.

Jitka Frantová Pelikánová převzala letos od prezidenta Zemana Medaili Za zásluhy

Foto: ČTK/Roman Vondrouš

Beneše, scenáristy Československého armádního filmu. Manželé se rok předtím rozvedli, ale stále spolu bydleli. Podle jeho informací Jitka Frantová, která jela s divadlem Rokoko na zájezd do NDR, *má předat neznámou věc herci z NDR, který často dojíždí do NSR*.⁶ Tajní policisté byli explicitně upozorněni na to, že hodnověrnost zprávy nemůže být zaručena, neboť bývalí manželé žijí v nepřátelském vztahu a působí si vzájemně nepříjemnosti.

Příslušníci StB se s Jitkou Frantovou poprvé setkali 8. října 1960 a po této schůzce herečka podepsala „Prohlášení“, ve kterém se zavázala zachovat v naprosté tajnosti všechny skutečnosti. Po vysvětlení celé záležitosti odjela Frantová na plánovaný zájezd, ale hned po příjezdu poskytla pracovníkům MV rozsáhlou zprávu, kterou

na čtyřech stranách zachytil 19. října 1960 operativní pracovník kpt. Zbyněk Martínek a nazval ji „Divadlo Rokoko – zájezd do NDR Berlína“.⁸ V ní detailně, den po dni, popisuje, co její kolegové a kolegyně dělali během zahraničního pobytu v soukromí, jak se chovali a s kým se stýkali. Zmiňuje například jazzového basistu, pianistu a skladatele Karla Vejvodu, saxofonistu Eugena Jegorova, zpěvačku Hanu Hegerovou, herečku Libuši Freslovou, ředitele Rokoka Darka Vostřela, herce Antonín Šůru, Zdeňka Štěpánka aj. Popisuje, s jakými cizinci se kdo sešel, kdo si s kým dopisuje nebo že se ona sama sešla s operní zpěvačkou Soňou Červenou, literárním kritikem Sergejem Machoninem, který byl na festivalu Westwoche. Popsala, kdo byl a kdo nebyl navštívit tehdy ještě neobezděný

kapitalistický Západní Berlín. V závěru neopomněla uvést ani svoje „styky v Berlíně“ se zahraničními osobami.

Pracovníci ministerstva vnitra byli zaskočení důkladností její zprávy, která v žádném případě nepůsobí jako „báchorka estébáků“, ale naopak jako zpráva s informacemi, o nichž mohla vědět jen ona sama a hlavně které byly typem informací, jež pomáhaly StB v době kulturního a politického uvolňování lépe pronikat do společnosti.

Zpráva npor. Rudolfa Pazoura ze dne 1. listopadu 1960 konstatuje: *Z jejího vylíčení situace mezi jí a jejím manželem je zřejmé, že zpráva o tom, že Frantová má převážet někomu do Berlína nějaký balíček, je výmysl, kterým chtěl její rozvedený manžel nějakým způsobem znemožnit cestu. [...] Frantová po návratu z Berlína podala velmi podrobnou a vyčerpávající zprávu o chování členů souboru ROKOKO a zajímavé poznatky. Z celého jejího jednání vyplývá, že je možno jí důvěřovat a počítat s ní jako s event. typem pro spolupráci.*⁹

Připoutávání ke spolupráci

Příslušníci tajné policie rozpoznali, že bude možno Jitku Frantovou jako agenta získat *formou postupného společenského připoutávání*.¹⁰ Na dalších schůzkách herečka pracovníky ministerstva vnitra opět detailně informovala o jednotlivých hercích, například o Janu Werichovi, jeho dceři Janě Werichové, Haně Hegerové, Janu Roháčovi, Oto Ornestovi, Oldřichu Novém atd.¹¹ Podávala podrobné informace nejen o poměrech v Rokoku, ale i v dalších divadlech, jako byl Semafor, Laterna magika, Městská divadla pražská (MDP), ABC, kde znala Josefa Zímu, Jiřinu Bohdalovou, Ludmilu Píchovou, Lubomíra Kostel-

6 ABS, f. Agenturní svazky – Centrála (dále jen MV-TS), svazek a. č. 811065 MV, Frantová – herečka Divadla ROKOKO – poznatek ze dne 7. září 1960, s. 10.

7 Tamtéž, Prohlášení z 8. října 1960, s. 8.

8 Tamtéž, Divadlo ROKOKO – zájezd do NDR Berlína, Zpráva ze dne 19. října 1960, s. 9–12.

9 Tamtéž, Zpráva npor. Rudolfa Pazoura z 1. listopadu 1960.

10 Tamtéž, Návrh na získání spolupracovníka ze dne 13. ledna 1961, s. 4–7.

11 Tamtéž, Záznám o pohovoru z 18. ledna 1961, s. 13–17.

ku, Otto Lackoviče aj. Poskytovala informace i o Divadle Na Zábradlí, kde znala Ljubu Hermanovou, Ivana Vyskočila, Vlastimila Haška, Milana Nedělu. Pracovníci StB oceňovali její iniciativu, to, že se sama ptá, co by bylo ještě třeba udělat nebo kam by měla jít.¹²

Na třetí schůzce, která se uskutečnila 1. února 1961, se Frantová s operativním pracovníkem domluvila, že ručně napíše seznam lidí z kultury, o nichž by mohla podle potřeby podat informace. Záznam je doplněn rukou psanou poznámkou kpt. Waltra: *Vzhledem k jejím možnostem a důvěře u reálných osob (Hermanová, Hegerová, Werichová aj.) odpovídá typu agenta.*¹³

V Záznamu ze sedmé schůzky je uvedeno: *Přinesla 4 zprávy k ND, MDP, divadlu Na Zábradlí a ke Kačírkové. Zprávy podala ústně, omlouvala se, že v důsledku stěhování neměla čas je napsat.*¹⁴ Na osmé schůzce byla úkolována k „vytěžení“ režiséra Jána Roháče a na ohlasy ke Sjezdu čs. divadelníků.¹⁵

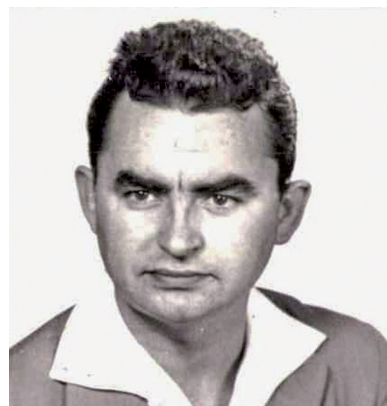
V pozorovacím svazku, který vedla StB na herečku Irenu Kačírkovou, se skutečně zachovala agenturní zpráva č. 12 ze dne 8. března 1961, kde agent s krycím jménem „Barbora“ popisuje, že se sešel s režisérem Laterny magiky Jánem Roháčem, který se vrátil z Londýna. Agent poskytuje řídicímu orgánu Martínkovi informace nejen o Roháčovi, ale i o herečce Haně Hegerové a nevhodném chování Ireny Kačírkové na zájezdu v Anglii.¹⁶ Záznam o deváté schůzce je stručný: *Na schůzce hovořila o Janu Werichovi, který je velmi vážně nemocen a podrobí se tento týden operaci krku (snad rakovina).*¹⁷

Přestože Jitka Frantová ve svém prohlášení pro deník *Právo* uvedla, že herce Jana Wericha *v životě neviděla*, v „Návrhu na získání spolupracovníka“ ze dne 11. ledna 1961 je uvedeno, že v roce 1959 pracovala i mimo divadlo a dělala například *silvestrovský interview s Janem Werichem.*¹⁸

Frantová je uváděna jako přítelkyně Jany Werichové, s níž se seznámila už v Městském oblastním divadle v Kolíně. Pro StB to byla možnost, jak proniknout právě k Janu Werichovi, který byl sledován v akci „Snob“.

Na desáté schůzce byla „úkolovaná“ k návratu Laterny magiky z Londýna a zejména k herci Jiřímu Lírovi. Přitom jí bylo dáno agenturní číslo telefonu, *prohovořena znovu konspirace, aby náš styk zůstal utajen. Sama říkala, že si je vědoma toho, že by v případě neutajení neměla pro nás cenu a že také by byla v dosti trapné situaci před svými kolegy.*¹⁹

Spolupráce s Jitkou Frantovou započala na základě úspěšného ukončení postupného připoutávání společenským stykem dne 25. března 1961 řídicím orgánem npor. Zbyňkem Martínkem a náčelníkem oddělení 342 kpt. Vladimírem Helískem.²⁰ Vzhledem k tomu, že v té době byla herečkou divadla Rokoko, StB se rozhodla ji úkolovat v oblasti kultury. Dobrovolné připoutávání probíhalo i tak, že operativní pracovník a její pozdější řídicí orgán Martínek nejenže s ní hovořili o její umělecké práci, ale zúčastnili se například pro ni náročné premiéry divadelní hry *Cesta kolem mé lebky*, kterou napsal maďarský dramatik a spisovatel Frigyes Karinthy.

Řídicí orgán Vladimír Helisek

Foto: ABS

Jazykem tajné police: cílem vázání bylo proniknout přes Frantovou k „reálným živlům“, které měly působit v kolektivu divadla Rokoko, jež bylo známé tím, že uvádí „satirické politické hry“, a StB sledovala, aby „nedošlo k závadovým tendencím“.

Vysazení do Rakouska a západního Německa

Dne 9. října 1961 se řídicí orgány obrátily na 1. zvláštní odbor ministerstva vnitra s žádostí o umožnění soukromé cesty Jitky Frantové do Rakouska.²¹ Dne 25. května 1962 následovala další žádost – z operativních důvodů – o umožnění cesty do Rakouska na dobu jednoho měsíce pro spolupracovnici „Barboru“.²²

Platila zásada, že čím byl agent bezvýznamnější, tím méně byl seznamován se smyslem svého úkolu, čím

12 Tamtéž, Záznam o schůzce z 26. ledna 1961, s. 18–19

13 Tamtéž, Záznam o schůzce z 1. února 1961, s. 20–21.

14 Tamtéž, Záznam o schůzce z 1. března 1961, s. 26.

15 Tamtéž, Záznam o schůzce z 8. března 1961, s. 27.

16 ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracovávání (MV-KR), svazek a. č. 576882 MV, AZ-12 agenta Barbora z 8. března 1961, s. 64.

17 ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 811065 MV, Záznam o schůzce z 16. března 1961, s. 28.

18 Tamtéž, Návrh na získání spolupracovníka z 11. ledna 1961, s. 2.

19 Tamtéž, Záznam o schůzce z 23. března 1961, s. 29.

20 Náčelník 7. odboru II. správy MV mjr. JUDr. Vladimír Helisek se ve stejné době v rámci „kontrarozvědné ochrany“ vědy, kultury a mládeže zaměřoval na jednotlivce a seskupení v redakcích literárních časopisů, jako byla *Tvář*, *Plamen*, *Literární noviny* a další.

21 ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 811065 MV, Věc: Jitka FRANTOVÁ – žádost o umožnění cesty do Rakouska, 9. října 1961, s. 21.

22 Tamtéž, Věc: Jitka FRANTOVÁ – žádost o umožnění cesty do Rakouska, 25. května 1962, s. 26.

špičkovější, tím blíže byl centru dění, jež StB zajímalo, a tím samostatnější. To byl ostatně i případ Jitky Frantové, kterou tajná policie zaměřovala na herce a osoby, které emigrovaly po únoru 1948. Jakými konkrétními úkoly byla při cestě do Rakouska pověřena, ukazuje dokument řídícího orgánu z 15. června 1962.²³

1. Hlavní zaměření k herci Mirkovi Sirotkovi²⁴, s cílem získat jeho absolutní osobní důvěru, zjistit jeho styky, způsob života, názory atd. Zjistit vztah k jeho otci Emilovi i plány otce na další Mirkův život. Prohloubit poznatky o styku Mirka s emigrací.

2. Zaměřit se na herečku Lídu Matouškovou²⁵, jejího manžela, přítele rodiny Jarku Steina a emigrační skupiny kolem ní. Zjistit vztah k některým pražským hercům, zejména Vášově²⁶, Krškovi²⁷, Voskovi²⁸ a Mileně Šafránkové.

3. Zaměřit se na probíhající sokolský slet s cílem proniknout do emigračních kruhů, které tento slet navštíví.

4. Navázat a prohloubit další styky s vídeňskými kulturními činiteli (Bertleff²⁹ a další), získávat jejich názory, možnosti.

5. Dále prohloubit poznatky k rodině von Goldschmiedové³⁰ na základě dřívějšího dohovoru s I. správou MV.

Podrobně agenta BARBORU instruovat v případě, že by byla verbována cizí rozvědkou v Rakousku.

Obě její cesty do Rakouska byly kladně vyhodnoceny zejména I. správou, a proto se o pár měsíců později uskutečnila schůzka, na níž byl kromě zástupců kontrarozvědky přítomen i příslušník 4. odboru zahraniční politické rozvědky Jindřich Rys, krycím jménem „Rovenský“. Ten Jitce Frantové nabídl možnost jejího vysazení do Rakouska a západního Německa. Dochovaný čtyřstránkový dokument, který sepsal její řídící orgán npor. Martínek, velmi přesně zachycuje reálné možnosti jejího vysazení, a zejména problémy, na které ona sama upozorňovala pracovníky Bezpečnosti.³¹ Frantová velice reálně argumentuje tím, že si nedovede představit, jak by po svém „úniku“ na Západ mohla mít v tamní umělecké konkurenci úspěch. Upozorňuje příslušníky Státní bezpečnosti, že na vlastní oči viděla, jak dopadly herečky Lída Matoušková, Adina Mandlová, Sylva Langová³² a další. Vysvětlila jim, že když umělec neuspěje, nebude jim nic platná ani jako agentka. Jako řešení vidí připravit jí již v ČSSR nějakou možnost pro její další uměleckou činnost na Západě. Bylo by to možné např. častým hostováním v divadle ve Vídni, natáčením v koprodukčním filmu s Rakouskem nebo NSR apod. Ze schůzky vyplynulo, že StB se má snažit vytvářet podmínky pro

uměleckou činnost Frantové na Západě a nespěchat s jejím vysazením.

Na dokumentu je rukou psaná poznámka: *Podle mého názoru je spolupracovnice velmi seriózní a s jejím vysazením není třeba spěchat. Nejlepší by bylo, kdyby se skutečně provdala za bohatého cizince, který by jí svým vlivem a penězi mohl zajistit angažmá na Západě. Ovšem takovou příležitost je třeba hledat.*

Spolupráce Frantové s rozvědkou však pokračovala. Náčelník 4. odboru III. správy MV pplk. Alois Zalabák zaslal k rukám „Rovenského“ podle společné dohody se spolupracovnicí BARBOROU (č. sv. 11966) seznam jejích styků v zahraničí, který pro nás vypracovala.³³

StB však agentku sama prověřovala v akci „Herečka“ pomocí „úkonu 103“, což byl tajný odposlech či dlouhodobý odposlech. Prověrka úkonem 103 plně potvrdila spolehlivost Heleny, v rozhovorech s dr. FANTOU, Jiřím MELIŠKEM, Milošem JURKEVIČEM, Pavlem KOHOUTEM a dalšími nebyla zjištěna jakákoliv dekonspirace. Hodnocení akce bylo velmi dobré, protože byla prověřena její serióznost.³⁴

Vážná politická chyba

Během několika měsíců však došlo k důležitému osobnímu i politickému

23 Tamtéž, III. správa MV, oddělení 342, 15. června 1962, s. 28.

24 Miroslav Sirotek (1930 Praha), dětský filmový herec, syn filmaře Emila Sirotka (1899–1971).

25 Lída Matoušková (1915 Praha – 2009 Vídeň), před II. sv. válkou členka činohry Národního divadla, po válce hrála v Divadle 5. května. V roce 1948 se provdala za rakouského diplomata Englandera a přesídlila do Vídně. V uvolněných 60. letech si v Československu zahrála menší role ve filmech.

26 Marie Vášová (1911 Praha – 1984 Praha) získala řadu ocenění. Od roku 1958 byla nositelkou vyznamenání Za vynikající práci, v roce 1960 získala titul zasloužilá členka Národního divadla a v roce 1961 titul zasloužilá umělkyně.

27 Vladimír Krška (1924 Brno – 1999 Praha), od roku 1960 až do odchodu na odpočinek v 90. letech se herecky realizoval v pražském Divadle na Vinohradech. Největšího rozmachu dosáhla jeho filmografie až v normalizačních 70. a 80. letech.

28 Václav Voska (1918 Praha – 1982 Valašské Meziříčí), od roku 1950 až do konce života působil v souboru Městských divadel pražských.

29 Erich Bertleff (1920–1980), rakouský spisovatel a překladatel českých autorů, mj. Josefa Nesvadby a Ludvíka Vaculíka.

30 Rodina Goldschmidtů žila před rokem 1948 na Moravě. Dr. Robert Goldschmidt byl ředitelem a spolujeditelem starobrněnského pivovaru. V květnu 1948 se celá rodina vystěhovala do Belgie.

31 ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 811065 MV, III. správa MV, oddělení 342, 20. listopadu 1962, s. 30.

32 Sylva Langová (1921 Plzeň – 2010 Londýn) hrála od 14 let ve filmech. Během války působila na scéně vinohradského divadla. V roce 1948 se provdala za Angličana Davida Williamse a emigrovala do Velké Británie. V Británii se uplatnila v divadle, ve filmu a pracovala pro české vysílání BBC a Svobodné Evropy. Pomáhala emigrantům z Československa a věnovala se organizační činnosti.

33 ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 811065 MV, I. správa MV, 4. odb. k rukám s. Rovenského, dopis z 25. ledna 1963, s. 32.

34 Tamtéž, Akce HEREČKA – ukončení, 19. června 1963, s. 33.

zvratu. Dokument ze dne 27. června 1964, který napsal zástupce náčelníka II. správy MV mjr. Albín Kožuch a který byl adresován náčelníkovi Krajské správy MV Praha plk. Bohumilu Říhovi, popisuje, že začátkem června toho roku byla na pohovoru herečka divadla Rokoko Jitka Frantová, aby po návratu z Itálie, kam odjíždí jako doprovod poslance Národního shro-

máždění a ředitele Československé televize Jiřího Pelikána, poskytla informace, které by byly pro Státní bezpečnost zajímavé. Závěr dopisu však upozorňuje na selhání kontrarozvědky: *Uskutečněný pohovor Vaším pracovníkem je tedy vážnou politickou chybou.* Na následném dokumentu stejného obsahu je na okraji rukou psaná poznámka, že se jmenovaným

politikem agent „Helena“ plánuje sňatek.

Jiří Pelikán³⁵ byl už v letech 1959 až 1961 sledován II. správou MV v akci „Slepec 1“ až „Slepec 7“ (Pelikán, Hejzlar³⁶, Lis³⁷, Lukeš³⁸ a další), a jelikož šlo o nomenklaturní kádry ÚV KSČ, byla z rozhodnutí tohoto stranického orgánu celá akce zrušena a případy řešeny politicky po

35 Jiří Pelikán (1923 Olomouc – 1999 Řím), syn sochaře Julia Pelikána, český novinář, publicista a komunistický funkcionář, předseda Mezinárodního svazu studentstva a pozdější generální ředitel Československé televize, ve které prosazoval silně reformní postoje. Po invazi vojsk zemí Varšavské smlouvy v roce 1968 byl „odsunut“ do diplomatických služeb a stal se kulturním atašé československého velvyslanectví v Itálii. V roce 1969 se odmítl vrátit do vlasti, proto byl doma zbaven poslaneckého mandátu. V Itálii požádal o politický azyl a hned se zapojil do místního politického dění. Stal se vydavatelem exilového časopisu *Listy*. V roce 1977 získal italské občanství a od roku 1979 působil po dvě volební období (znovu zvolen 1984) jako poslanec Evropského parlamentu za italskou socialistickou stranu. Po roce 1990 působil krátce jako poradce československého prezidenta Václava Havla.

36 Zdeněk Hejzlar (1921 Dobruška – 1993 Stockholm), československý komunistický politik. V 50. letech postižen v rámci čistek v KSČ. Politicky se angažoval během Pražského jara. Vysočanský sjezd KSČ konaný 22. srpna 1968 bezprostředně po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa ho zvolil za člena ÚV KSČ. Po federalizaci Československa usedl roku 1969 do České národní rady. Krátce působil na velvyslanectví ve Vídni, kde se rozhodl odejít do emigrace. V roce 1969 byl zbaven mandátu v ČNR. Žil pak v exilu ve Švédsku. Patřil do skupiny okolo exilového časopisu *Listy*.

37 Ladislav Lis (1926 Mlaka na Písecku – 2000 Sosnová), český a československý politik, v 50. letech předseda ČSM, v roce 1968 funkcionář KSČ v Praze, za normalizace disident, signatář a v roce 1982

Jiří Pelikán s manželkou, herečkou Jitkou Frantovou na slavnostním večeru na závěr V. mezinárodního televizního festivalu, 28. června 1968
Foto: ČTK/Josef Nosek

■ **Jitka Frantová** (nar. 1. 5. 1932 v Malhostovicích) vystudovala brněnskou JAMU, již za studií účinkovala v brněnském rozhlasu a ve Státním divadle. Studovala také zpěv, tanec a pantomimu. Její první štací bylo divadlo v Uherském Hradišti (1952–1953), následně pak v Kolíně (1953–1959). Koncem 50. let přišla do Prahy a stala se členkou divadla Rokoko (1959–1968), nakonec hrála v Hudebním divadle v Karlíně (1968–1969).

Se světem filmu se setkala již za studií, kdy hrála brigádnici v budovatelském dramatu *Velká příležitost* (1949). Na filmovém plátně se pak objevila ještě několikrát, šlo však již jen o epizodní rolečky (například ve veselohrách *Král králů*, 1963; *Komedie s klikou*, 1964). Ve stejné době ale získala značnou popularitu v televizi, mimo jiné jako teta Boženka v seriálu *Robot Emil* (1960), pracovala také pro rozhlas (vlastní humoristický seriál *Z deníku dívky Barborky*). Po roce 1968 následovala svého muže Jiřího Pelikána do Říma. V roce 1969 požádali manželé v Itálii o politický azyl.

Jitka Frantová prorazila na divadelní scéně v Itálii a v německy mluvících zemích (hrála v italštině, němčině, ale také ve francouzštině), za své herectví získala dvě ocenění ve Francii a v Itálii. Hrála také v televizních filmech a seriálech v Itálii a Německu a vytvořila přes osmdesát rolí. Stěžejní je její úloha v italském filmu *Gli angeli del potere* (*Andělé moci*, 1988), který byl inspirován osudy Vlasty Chramostové. Po roce 1989 se objevila v českém televizním seriálu *Konec velkých prázdnin* (1996).

Jitka Frantová obdržela v roce 2008 v Itálii Řád za zásluhy.

stranické linii.³⁹ StB nechtěla dopustit další pochybení, zejména, jak upozornil v souvislosti s kauzou Jitky Frantové historik Petr Blažek, když vnitřní směrnice zakazovaly, aby se Státní bezpečnost spolupracovali blízcí stranických kádřů.⁴⁰

V hodnocení se uvádí, že je *naprosto oddaná MV, podala celou řadu závažných zpráv, byla několikrát krátkodobě vysazena do Rakouska do emigrantských kruhů. Vytvořila si celou řadu styků mezi cizinci – kulturními pracovníky. V jedné akci byla využita též I. správou MV. Z důvodů, že HELENA v poslední době udržuje vážnou známost*

*s nomenklaturním pracovníkem, poslancem Národního shromáždění a počítá se sňatkem, z toho důvodu je nemožné její další úkolování jako agentky.*⁴¹

Bylo doporučeno agenturní svazek uložit do zvláštního archivu MV s blokadou na náčelníka 2. správy MV, bez jehož souhlasu nesmí být do svazku nahlédnuto nebo jinak manipulováno. Svazek vlastnoručných zpráv bude skartován. Ten byl zničen přímo na oddělení dne 28. prosince 1967. Zničeny byly i záznaky o odměnách.

Důležitá je i rukou psaná poznámka náčelníka 7. odboru II. správy mjr. Vladimíra Helíska na výše zmíněném

dokumentu: *Dne 7. 7. 64 jsem se zúčastnil s ŘO schůzky s HELENOU. Vzhledem k tomu, že již dne 10. 7. 64 odjížděla do Itálie s uvedeným poslancem Nár. shromáždění, byla s ní v tomto duchu spolupráce rozvázána. Bylo jí vysvětleno, proč ji nemůžeme dále úkolovat do akci. Mírně s ní nadále udržovat občasný styk jako s důvěrníkem. Nutnost této změny v našich vztazích pochopila správně.*⁴²

Přesto s ní byla 5. ledna 1965 pod krycím jménem „Helena“ spolupráce obnovena. Byla úkolována do akce *CENTRÁL*, kde budou využity její možnosti. Ve vyhodnocení spolupráce agenta „Heleny“ pplk. Vladimír Helísek jako řídicí orgán popisuje ještě další akci s krycím názvem „Kapoun“, do které byla okrajově použita.⁴³

Oficiálně byla spolupráce ukončena 14. července 1964 a svazek uložen do zvláštního archivu bez agenturního čísla. Další „Návrh na přerušení spolupráce“ je datován 27. prosince 1967 a spolupráce byla ukončena oficiálně až 27. ledna 1968.⁴⁴

Nedatovaný dokument zástupce náčelníka 7. odboru II. správy pplk. Helíska nazvaný „Vyhodnocení spol. HELENY“ vysvětluje, že po obnovení spolupráce v lednu 1965 s ní StB vedla styk již jako s důvěrníkem, a tento styk byl *nepravidelný, založený převážně na její iniciativě. Podávané zprávy se týkaly oblasti kultury a měly převážně informativní charakter. Ve spolupráci i při úkolování bylo plně respektováno její společenské postavení.*⁴⁵

také mluvčí Charty 77, po sametové revoluci poslanec Sněmovny národů Federálního shromáždění za Občanské fórum, později za Občanské hnutí.

38 Klement Lukeš (1926 Rakvice na Moravě – 2003 Praha) byl od začátku života nevidomý, po válce se stal konzultantem v aparátu KSČ. Od druhé poloviny 50. let působil jako pracovník Osvětového ústavu. V roce 1961 ho StB zatkl pro podezření z vyzvědačství ve prospěch Jugoslávie. Žaloba byla z mezinárodněpolitických důvodů stažena. Po ukončení vazby měl Klement Lukeš přikázány pouze dělnické práce a byl vypovězen z Prahy. V roce 1968 se stal na krátkou dobu ředitelem Vzdělávacího institutu a po vojenském obsazení Československa přešel jako odborný pracovník do Ústavu pro výzkum veřejného mínění, odkud byl v roce 1973 propuštěn jako politicky nezpůsobilý. Patřil mezi první signatáře Charty 77 a po roce 1989 se stal členem Správní rady Nadace Olgy Havlové.

39 POVOLNÝ, Daniel: *Operativní technika v rukou StB*. ÚDV, Praha 2001, s. 7.

40 STUCHLÍKOVÁ, Lucie: *Herečka, kterou Zeman vyznamená, spolupracovala s StB. Podle svazků donášela i na Wericha*.

41 ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 811065 MV, Návrh na přerušení spolupráce s „A“ HELENOU ze dne 8. července 1964, s. 34–35.

42 Tamtéž, Rozhodnutí o obnovení agenturního svazku ze dne 5. 1. 1965, s. 36.

43 Tamtéž, Vyhodnocení spolupráce HELENY, nedatováno, s. 37.

44 Tamtéž, Návrh na přerušení spolupráce s „A“ Helenou z 27. prosince 1967, s. 38.

45 Tamtéž, Vyhodnocení spolupráce HELENY, nedatováno, s. 37.

Z února roku 1969 se zachovala dvoustránková zpráva od Vladimíra Helíška, který v souvislosti s působením bývalého ústředního ředitele Československé televize Jiřího Pelikána, který v té době zastával diplomatickou funkci na čs. zastupitelském úřadě v Římě, navrhl navázat kontakt s nynější manželkou PELIKÁNA (jde o dřívější spolupracovnici StB, s níž byla po provdání za PELIKÁNA rozvázána spolupráce) a upozornit ji na snahy italské kontrarozvědky proniknout do jejich rodiny.⁴⁶

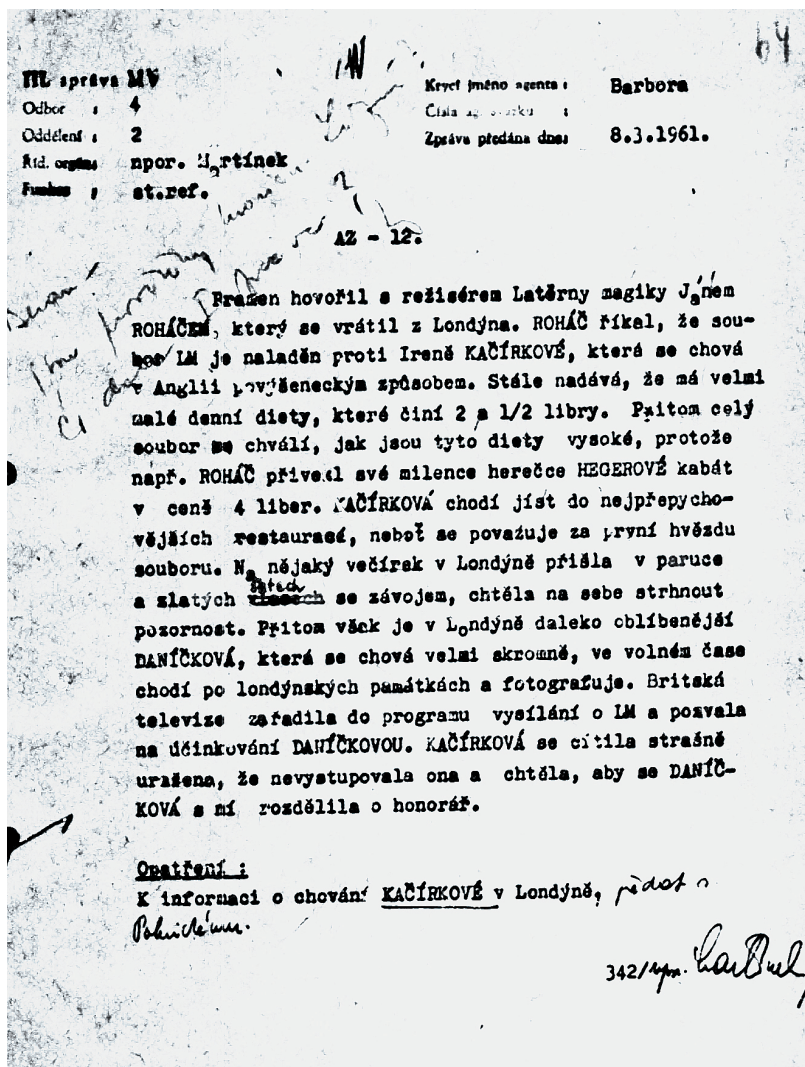
Na stejném dokumentu je pak rukou napsaná poznámka, že tato možnost zatím nepřichází úvahu.

Z konce roku 1972 se ještě dochoval návrh na ponechání spisu „Helena“ ve zvláštním fondu „Z“ z toho důvodu, že se jedná o agenta, který byl mimo jiné využíván I. a II. SMV v zahraničí.⁴⁷ Teprve 23. listopadu 1989, protože uplynula doba pětileté úlože, došlo k převedení spisu ze zvláštního fondu do běžného fondu operativního archivu.⁴⁸

V rozsáhlém vyhodnocení ze dne 5. února 1973 je Jitka Frantová už vedena jako emigrovaný spolupracovník a poznatky k její činnosti jsou soustředěny v rámci rozpracování nepřátelské činnosti Jiřího Pelikána v zahraničí proti ČSSR. Nebyly získány poznatky, že by Frantová vyrazila spolupráci s MV v minulosti.⁴⁹

Frantová byla nově registrovaná až 16. února 1976 jako prověřovaná osoba pod krycím jménem „Bába“. Tento svazek byl zničen 1. prosince 1989.

Ve světle výše citovaných dokumentů se tvrzení Jitky Frantové Pelikánové, že se jedná pouze o „báchorky estébáků“ jeví jako zjevně nepravdivé. Zachovaný spis dokládá nejen různé formy spolupráce, ale zejména skutečnost, že herečka byla typem iniciativního spolupracovníka, který poskytoval důležité informace jak

Informace o herečce Ireně Kačírkové – agenturní zpráva č. 12, kterou sepsal řídicí orgán npor. Zbyněk Martínek podle sdělení agentky Jitky Frantové 8. března 1961. Dokument se nachází ve spisu Ireny Kačírkové, který na ni Státní bezpečnost zavedla jako na sledovanou osobu pod r. č. 20855.

Foto: ABS

kontrarozvědce, tak i rozvědce. I poznatek uvedený v rozsáhlém vyhodnocení z 5. února 1973, že Frantová v minulosti nevyzradila spolupráci s StB, po svém návratu z exilu nepří-

mo potvrdil její manžel Jiří Pelikán, když několika svým přátelům sdělil, že nevěděl o tom, že jeho žena Jitka byla agentkou StB.

pd

46 Tamtéž, Zpráva pplk. JUDr. Vladimíra Helíška z 24. února 1969, 40–41.

47 Tamtéž, Úřední záznam z 8. prosince 1972, s. 43.

48 Tamtéž, Vnitřní a organizační správa FMV, SEO, 23. 11. 1989, dokument nepaginován.

49 Tamtéž, Emigrovaný spolupracovník „HELENA“, a. č. Z 136 – vyhodnocení z 5. února 1973, s. 45.